

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI FANININGMETODOLOGIK VA ILMIY ASOSLARI

*Termiz Davlat universiteti ijtimoiy fanlar
fakulteti Boshlang'ich ta'lim yonalishi
4-kurs 520-guruh talabasi*

**Eshonqulova Manzura
Hamidova Sarvinoz**

Annatsiya: *Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi fanining metodologik va ilmiy asoslari, maktabda onatili o'qitish vositalari hamda ona tili o'qitishda psixologiya va pedagogika ma'lumotlari haqida metodik ma'lumotlarga e'tibor qaratilgan.*

Kalits o'zlar: *Boshlang'ich sinf, onatili, metodologiya, metodika, kompetentsiya, kitob, psixologiya va pedagogika, didaktika va xakozo.*

Ona tili o'qitish metodikasining metodologik asosi borliqni bilish nazariyasidir. Bu fanning bosh vazifasi o'quvchilarning o'zbek tili lug'at boyligini to'liq o'zlashtirib olishlarini ta'minlashdir. Ma'lumki, jamiyatda til kishilar o'rtasidagi aloqaning zaruriy vositasidir.

Tilning aloqa vositasi sifatidagi ahamiyati uzluksiz ortib boradi. Til borliqni oqilona, mantiqiy bilish vositasidir. Til birliklari yordamida bilish jarayonida umumlashtirish, tushunchani muhokama va xulosa bilan bog'lash amalga oshiriladi.

Badiiy adabiyotda limbosqichlarida hamsan'atning birturi, hamo'quv predmeti sifatida o'rganiladi. SHunga ko'ra bolalarba adabiyotning so'z san'ati sifatida o'zigaxosliklari, uning yashash tarzi, namoyon bo'lish shakllari, rivojlanish qonuniylari ularning yosh xususiyatlarini e'tiborga olingan holda o'rganiladi. Ma'lumki, bolalikdan

kitobgabo'lgan munosabatni ijobiy shakllantirishda maktabgacha bolalarkitobxonligibadiiy adabiyotda giasosi ymazmunvamo hiyatni, ularda akset ganna fosatni i hisetishiga alohida ur'uberiladi.

Til va nutq tafakkur bilan uzviy bog'liqdir. Tilni egallash va nutq o'stirish bilan o'quvchining fikrlash qobiliyati ham o'sib boradi.

Maktabning vazifasi tilni kishilar orasidagi munosabatning rivojlangan nozik quroliga aylantirish hisoblanadi.

Amaliy pedagogik fan sifatida ona tili o'qitish metodikasi boshlang'ich ta'lim standarti belgilab bergan vazifalarni amalga oshiradi, ya'ni tafakkur qilish faoliyatlarini kengaytirish, erkin fikrlay olish, o'z fikrini og'zaki va yozma ravishda

ravon bayon qila olish, jamiyat a'zolari bilan erkin muloqotda bo'la olish ko'nikma va malakalarini rivojlantirishga oid metod va usullarni ishlab chiqadi.

Bilish nazariyasiga ko'ra analitik-sintetik ishlar yordamida til ustida kuzatishdan umumiy xulosa chiqarishga, nazariy ta'rif va qoidaga, shular asosida yana og'zaki va yozma tarzdagi nutqiy aloqaga, to'g'ri yozuv va to'g'ri talaffuzga o'tiladi. O'quvchilar jonli nutqiy aloqaga to'g'ri talaffuz va to'g'ri yozuvni elementar nazariy ma'lumotlar asosida amaliy egallash orqali kirishadilar, til materiallarini kuzatish, tahlil qilish orqali elementar nazariy qoidalar chiqaradilar, o'rgangan va o'zlashtirilgan nazariy qoidalarni amaliyotga ongli ravishda tatbiq etadilar. Maktabda ona tili o'qitish metodikasining bunday yo'nalishi haqiqatni bilish qonuniyatlariga ham, hozirgi zamon didaktikasi vazifalariga ham mos keladi. Ta'lim sohasidagi davlat siyosatining quyidagi asosiy tamoyillari boshlang'ich ta'limda ona tili o'qitish metodikasining vazifalarini belgilab, aniqlashtirib beradi: ta'lim ustuvorligining tan olinishi; ta'lim olish shaklini tanlash erkinligi; ta'lim sohasida kamsitishlarga yo'l qo'yilmasligi; ta'lim olishga doir teng imkoniyatlarning ta'minlanishi; ta'lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarining singdirilganligi; ta'lim va tarbiyaning insonparvarlik va demokratik xususiyati; ta'limning uzluksizligi va izchilligi; o'n bir yillik ta'limning hamda olti yoshdani yetti yoshgacha bo'lgan bolalarni bir yildavo mida umumiy o'rta ta'limga tayyorlashning majburiyligi; davlat ta'lim standartlariva davlat ta'lim talablari doirasida ta'lim olishning hamma uchun ochiqligi; o'quv dasturlarini tanlashga doir yondashuvning yagonaligi va tabaqalashtirilganligi; insonning butun hayoti davomida ta'lim olishi; jamiyatda pedagoglarning ijtimoiy himoya qilishning kafolatlanganligi;

Yuqoridagi ta'lim tamoyillaridan kelib chiqqan holda boshlang'ich ta'lim umumiy o'rta ta'lim olish uchun zarur bo'lgan savodxonlik, bilim va ko'nikma asoslarini shakllantirishga qaratiladi. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi fani o'z vazifalarini belgilab olishda ta'lim sohasidagi davlat hujjatlariga tayanadi. Hozirgi kunda ta'limni tubdan isloh qilish davlat siyosatining asosiy yo'nalishiga aylandi. "Ta'lim to'g'risida" gi qonun va shu asosda Xalqaro talablar asosida yaratilayotgan Milliy o'quv dastiri buning yorqin dalilidir. "Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturi" da maktab bitiruvchilarida filologiya fanlari bo'yicha qo'yiladigan talablarda nutqiy kompetensiya, lingvistik kompetensiya, filologiya fanlari orqali tayanch kompetensiyalarni rivojlantirish, ona tili fanini o'qitish konsepsiyasi, ona tili fani bo'yicha o'quvchilarga sinflar kesimida qo'yiladigan talablar belgilab berilgan. Dasturda tilni o'qitish orqali shu til bo'yicha egallanadigan nutqiy faoliyatning asosiy to'rt tuqi: nutqni tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish amallari

bo'yicha har bir sinfda taqozo etiladigan ko'nikma va malakalar me'yorini rivojlantirish, bunda o'qish hamda mehnat jarayonida, oila va jamoat joylarida yuzaga keladigan turli nutqiy vaziyatlarda mustaqil ravishda fikr almasha olish va fikr bayon eta bilish, eshitilgan materialni idrok etish, shuningdek, yozma manbalarni o'qish orqali axborot olish, voqea-hodisalarga munosabat bildirish tarzida muloqotga kirish malakasini egallab borish dinamikasi nazarda tutiladi". Ta'limni tubdan isloh qilish, rivojlangan demokratik davlatlar darajasida, yuksak ma'naviy va axloqiy talablarga javob beruvchi yuqori malakali mutavassislarni tayyorlash Milliy tizimini yaratish asosiy maqsad qilib olingan.

Ta'lim sohasidagi davlat siyosati insonni intellektual va ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash bilan uzviy bog'liq bo'lgan uzluksiz ta'lim tizimi orqali har tomonlama barkamol shaxsni shakllantirishni nazarda tutadi. Ona tili o'qitish metodikasi fani ham ta'lim jarayonini tashkil etish shakllarini va usullarini ishlab chiqishda yuqoridagi maqsadlar asosida ish yuritadi. Umumiy o'rta ta'limning bir bosqichi bo'lgan boshlang'ich ta'lim 1-4- sinflarni o'z ichiga oladi. Milliy dasturda ta'kidlanganidek, bu bosqichda ta'limning yangicha tizimini va mazmunini shakllantirish uchun quyidagilar zarur: o'quvchilarning qobiliyatlari va imkoniyatlariga muvofiq ravishda ta'limga tabaqalashtirilgan yondashuvni joriy etish; ta'lim berishning ilg'or pedagogik texnologiyalarini, zamonaviy o'quv-uslubiy majmualarini yaratish va o'quv-tarbiya jarayonini didaktik jihatdan ta'minlash va hok. Milliy dasturda ta'lim tizimining yaxlit axborot makonini vujudga keltirish bo'yicha ta'kidlangan ko'rsatmalar, uzluksiz ta'limni ta'minlash borasidagi islohotlarni amaliyotga tatbiq etish boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi oldida turgan dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Ona tili o'qitish metodikasi psixologiya va pedagogika ma'lumotlariga ham tayanadi. Metodikaning masalalarini hal etishda pedagogik ilmlar ham yordam beradi. SHuning uchun ham psixologiya va pedagogika fanlari metodikaning metodologik asosi hisoblanadi. Pedagogik psixologiya kishiga ta'lim va tarbiya berishning psixologik qonuniyatlarini o'rganishni o'z predmeti deb biladi. U o'quvchilarda tafakkurning shakllanishini tadqiq qiladi, aqliy faoliyat usullari va ko'nikmalarini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risidagi" Qonuni 2020 yil 19 may.
2. Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi Nizom. /www/ZiyoNet/uz
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2019 yil 12 oktyabrdagi 931-sonli "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8

oktyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta‘lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” PF-5847-son Farmoni.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “2017-2021 yillarda O‘zbekistonni Rivojlantirish bo‘yicha Harakat strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli Farmoni // O‘zbekiston Respublikasi Qonuni hujjatlar to‘plami - T.; 2017 - b.37

5. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Ta‘lim to‘g‘risida. Qonunchilik palatasi tomonidan 2020 -yil 19- mayda qabul qilingan. Senat tomonidan 2020-yil 7- avgustda ma‘qullangan. Toshkent shahri, 2020- yil 23- sentabr. O‘RQ -637. - 3-ber.

6. Xolboyeva, G. (2020). Boshlangichsinfo‘kuvchilarda o‘qishvatishunishm